

Geen design & productontwikkeling zonder aangepaste opleiding

dr. ir. Frederik D'hulster

- docent industrieel ontwerpen HOWEST – departement PIH
- coördinator Master industrieel ontwerpen

ir. Ronald Bastiaens

- lector HOWEST – departement PIH
- coördinator Bachelor MCT afstudeerrichting industrieel productontwerpen

De vraag naar duurzame, betrouwbare, comfortabele en intelligente producten met meer zorg voor vormgeving en design, benadrukt het belang van productontwerpers. Zij mogen niet enkel oog hebben voor (nieuwe) technologie, maar moeten deze kunnen omzetten in concrete tastbare producten en diensten met aandacht voor economische, mensmaatschappelijke en vormgevende aspecten. De opleiding Industrieel (Product)Ontwerpen speelt alvast in op deze verregaande eisen van de bedrijfswereld.

■ Studenten Industrieel Ontwerpen aan het werk tijdens de Dyson-workshop.

Creatieve bachelors en masters gevraagd

Techniek, creativiteit, design en innovatie zijn modewoorden van deze tijd. Iedereen komt dagelijks in contact met allerlei nieuwe toestellen en producten. Vele daarvan bestonden tien jaar geleden nog niet of zagen er totaal anders uit.

Het ontwikkelen van nieuwe producten en het verbeteren van bestaande is voor Europese bedrijven meer dan tevoren een absolute must geworden. De steeds toenemende druk van delocalisatie van de productie naar Azië (voornamelijk China) en Oost-Europa (Polen, Roemenië, Hongarije) dwingen de KMO's en grote bedrijven richting productvernieuwing. Hierdoor is het profiel van een creatieve ontwerper met kennis van technologie, vormgeving, productieproces, systematische aanpak en aandacht voor de gebruiker van het product zo fel begeerd. Wekelijks vinden we vacatures terug voor Industrieel (Product)Ontwerpers. Enkele voorbeelden van functieomschrijvingen: "Ontwerper van innovatieve lichtarmaturen", "Ontwikkeling en design van nieuwe producten en productaanpassingen voor industriële afsluitingen en poorten", "Productontwikkeling van PVC raamprofielen en systemen", "Ontwerp van zonnenerings-systemen", "Ontwerper van verpakkingen", ...

Vandaag de dag bieden drie hogescholen ontwerpopleidingen aan in Vlaanderen. *Master in de Productontwikkeling* wordt gegeven aan de Hogeschool Antwerpen, *Master in Productdesign* aan de Katholieke Hogeschool Limburg en *Master Industrieel Ontwerpen* aan de Hogeschool West-Vlaanderen (HOWEST). HOWEST biedt daarnaast de mogelijkheid de afstudeerrichting industrieel productontwerpen te volgen onder de professionele bacheloropleiding Multimedia en communicatietechnologie. Na deze opleiding kan een student doorstromen naar een Master Industrieel ontwerpen.

Na analyse valt op dat enkel HOWEST – departement PIH te Kortrijk investeert in een werkplaats, waar denkbeeldige producten realiteit worden en de studenten voeling krijgen met de productie.

Knelpuntberoep

Het departement PIH van HOWEST (Hogeschool West-Vlaanderen) heeft reeds 11 jaar geleden de industriële noodzaak voor creatieve en innovatieve ontwerpers ingezien met de opstart van de unieke vierjarige **masteropleiding Industrieel ontwerpen (IO)**. Dit is een opleiding tot industrieel ingenieur met specialisatie in productontwerpen.

Een Master Industrieel ontwerpen is een polyvalent persoon, in staat om technologische innovatie te introduceren, te bewerkstelligen, te versterken en te stimuleren. Hij/zij is in staat om als ingenieur op een vakoverschrijdende en conceptuele manier rond een product, de vormgeving en het bijhorend productieproces na te denken en te handelen. Jaarlijks studeren een 40-tal ingenieurs Industrieel ontwerpen af voor dit knelpuntberoep.

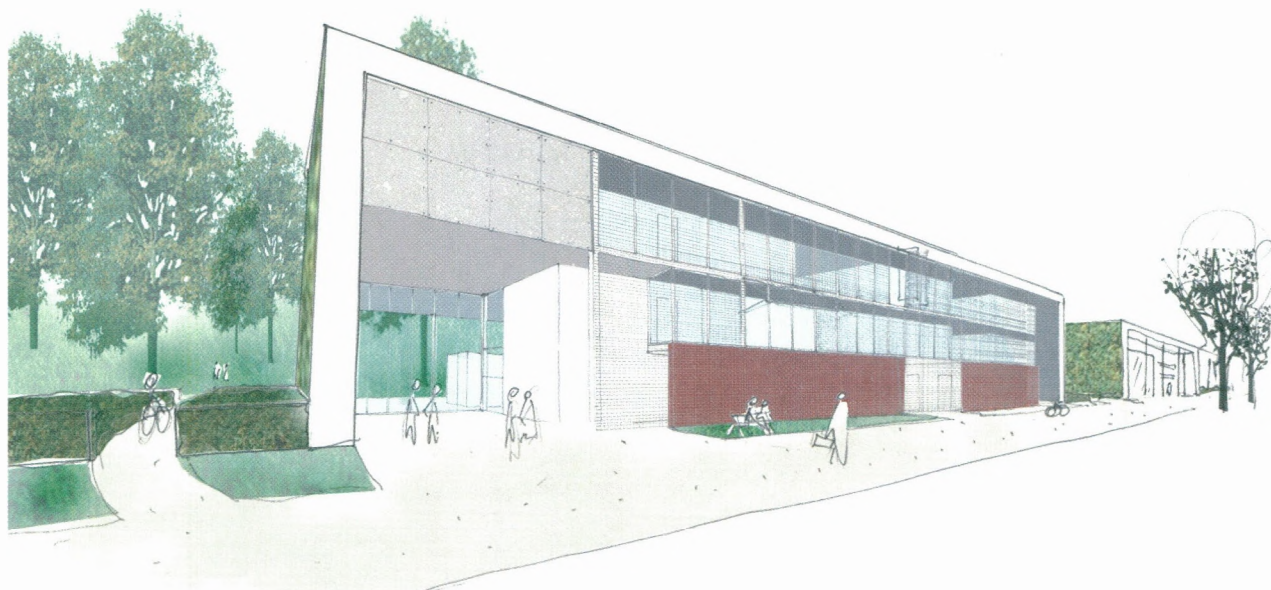
Op vraag van de industrie startte PIH in 2003 met een meer praktijkgerichte **bacheloropleiding Multimedia en communicatietechnologie met afstudeerrichting industrieel productontwerpen (IPO)**. Deze opleiding duurt drie jaar. Deze Bachelors kunnen, binnen een KMO of in een team samen met een Master IO of productontwikkelaar, zelfstandig nieuwe producten uitwerken vertrekkende van een ontwerpconcept of productidee. Zij staan bijgevolg nog dichterbij de uitvoering en productie, terwijl de Master IO meer op managementniveau ageert. Dit academiejaar studeren de eerste 30 studenten af in de afstudeerrichting IPO^a.

Voor net afgestudeerden (hoger onderwijs twee cycli of universiteit) of geïnteresseerden uit de industrie biedt de **Postacademische opleiding Integrale Productontwikkeling (postgraduaat)**, aangeboden door HOWEST – departement PIH en K.U. Leuven, een bijkomende vorming. In een lessenreeks van 28 sessies wordt ingegaan op de drie belangrijke componenten van productontwikkeling: methodologie, technologie en organisatie en beheer van het ontwerpproces. De benadering van productontwikkeling als integrale discipline is in deze opleiding per definitie multidisciplinair^b.

Zo'n 600 studenten van buiten de provincie komen speciaal naar Kortrijk voor de unieke opleidingen.

■ PIH in Kortrijk is de enige in Vlaanderen met een eigen werkplaats. Materialisatie in de werkplaats is nochtans essentieel voor een goed ontwerper.

©VK Studio

- Vanaf academiejaar 2006/2007 gaan de opleidingen Industrieel (Product)Ontwerpen door in een nieuw gebouw in Kortrijk. Het volledige gelijkvloers wordt ingericht als centrale werkplaats.

Jaarlijks starten nieuwe creatief-technische opleidingen om tegemoet te komen aan de evoluerende industriële en maatschappelijke noden.

Bij de opleiding Industrieel (Product) Ontwerpen ligt de onderzoeksklemtoon op het **“Integrale productontwikkelingsproces”** met als voornaamste thema’s productontwikkeling, *human interface* en technologie. Onder productontwikkeling verstaan we onder meer methodologie, duurzaamheid (‘ecodesign’), creativiteit en innovatie. *Human interface* behelst zogenaamd EMO design, waarbij sensorische, tactiele en emotionele materiaaleigenschappen centraal staan, ... De laatste pijler bevat technologische ontwikkelingen, zoals prototyping, reverse engineering, ontwerpvalidatie, lichtgewichtstructuren en lichttechnologie.

Positieve brain-flux naar West-Vlaanderen

Door het unieke karakter van deze opleidingen in Vlaanderen, komen veel studenten van buiten de provincie tot in Kortrijk om Industrieel (Product)Ontwerpen te studeren. Kortrijk wordt bijgevolg een aantrekkingspool in dit domein. Samen met de aantrekkingskracht van de andere unieke opleidingen aan HOWEST – departement PIH (in casu de masteropleiding Milieukunde en de bacheloropleiding Multimedia en

communicatietechnologie met de nieuwe en unieke afstudeerrichting *digital arts and entertainment*) betekent dit een instroom van 600 studenten in het hoger onderwijs naar onze provincie.

Nieuw gebouw mét werkplaats

Vanaf de start van academiejaar 2006-2007, verhuizen beide ontwerpopleidingen IO en IPO naar een nieuw gebouw aan de Marksesteenweg in Kortrijk.

Materialisatie - dit is het komen tot productieklare ontwerpen - en prototyping krijgen veel aandacht binnen de opleidingen. Daarom is het volledige gelijkvloers als centrale werkplaats ingericht. Voeling met materialen en productiewijzen is namelijk een essentieel kenmerk van een goed productontwerper!

Kortrijk, stad van ontwerpers

Naast de unieke opleidingen Industrieel (Product)Ontwerpen in HOWEST - departement PIH, bestaan in Kortrijk veel creatief-technische opleidingen. De meeste ervan

hebben een industriële relevantie of leggen de basis voor creatief ondernemerschap. Ze versterken de regio Kortrijk door hun inbreng en zorgen voor product vernieuwing bij bedrijven.

Hun aanwezigheid is historisch gegroeid en van groot belang. Al van oudsher kent de streek een sterke textielindustrie, zilversmederij, lederverwerking, meubelproductie en machinebouw. De huidige opleidingen in het creatief-technische domein zijn sterk in trek en hun studentenaantal verviervoudigde in de voorbije 10 jaar.

Jaarlijks starten nieuwe opleidingen in creatief-technische nichemarkten om tegemoet te komen aan de evoluerende industriële en maatschappelijke noden. Zo start HOWEST - departement PIH volgend academiejaar de afstudeerrichting *digital arts and entertainment* (DAE) in de bacheloropleiding Multimedia en communicatietechnologie. Hierbij zijn visualisaties, animaties, game develop-

Foto: HOWEST / PIH

■ Eindwerk Industrieel Ontwerpen: 'De sunse(a)t', Joris Besseman (2004)

ment, innovatief en psychologisch sterk onderbouwd edutainment en new media art enkele kenmerken.

De organisatie "**Kortrijk, stad van ontwerpers**" groepeert 22 creatief-technische richtingen op alle niveaus, goed voor 1.670 studenten en 157 docenten ontwerpen. "Kortrijk, stad van ontwerpers" wil meewerken aan een strategie om Kortrijk als vooraanstaand economisch en cultureel centrum te versterken.

In samenwerking met het Kortrijks Ondernemerscentrum worden creatieve labo's in de historische stadskern ontwikkeld. C-TAK 1, 2 & 3 staan voor Creatief-Technische Ateliers Kortrijk en zijn moderne ruimtes gelegen in het winkelwandelgebied van het historisch stadscentrum. Deze ruimtes zijn bedoeld als creatieve broedplaatsen voor ondernemerschap. Op dit moment huisvesten zij het Vlaams Filmmuseum en –archief, Huis van Beeld en Geluid (C-TAK 1), de pas opgerichte Leerwinkel (C-TAK 2) en een multimedialab met digitale fotostudio (C-TAK 3). Hier kunnen studenten uit diverse opleidingen multidisciplinair samenwerken en worden toonmomenten georganiseerd. Hier kunnen ook bedrijven, die samenwerkingsprojecten hebben met ontwerpopleidingen, terecht voor vergaderingen, workshops en projectwerking. Andere creatieve ruimtes in het stadscentrum van Kortrijk zijn voorzien^c.

Een jaarlijks terugkerend initiatief is de "**Week van het ontwerpen**". De historische binnenstad verandert dan gedurende één week in een aanlokkelijke en creatieve ontwerplocatie met talrijke verrassingen. 22 creatief-technische opleidingen met meer dan 400 finaliteitstudenten tonen er hun materialisaties, doorgaans gerealiseerd in samenwerking met bedrijven of culturele organisaties. Meer dan 100 bedrijven uit Vlaanderen tonen er tevens hun innovaties. Sectororganisaties, zelfstandige ontwerpers, gastexpo's, workshops, lezingen en geanimeerde openingen binden het geheel en maken het tot een boeiend evenement voor zowel het bedrijfsleven, jongeren met drang tot innovatie als het brede publiek^d.

Impact op het regionale industriële weefsel

Elk jaar maken meer dan 70 laatstejaarsstudenten Industrieel (Product)Ontwerpen een eindwerk in samenwerking met een bedrijf. Dit eindwerk wordt altijd voorafgegaan door een praktijkstage. In deze stage krijgt de student oriëntatie en voeling met het bedrijf. Dit is essentieel om een nieuw product te ontwerpen, conform de visie en filosofie van het bedrijf. Elk eindwerk resulteert in een prototype, dat op de Expo tijdens de 'Week van het ontwerpen' wordt voorgesteld. Ook dit jaar zullen een aantal eindwerken uit West-Vlaanderen bekroond worden in het kader van de actie rond kennisvalorisatie. Dit is een initiatief uitgevoerd onder auspiciën van het Ondernemerscentrum Kortrijk met de steun van Resoc Zuid-West-Vlaanderen^e. De eindwerken van laatstejaars ontwerpstudenten situeren zich voornamelijk in de sectoren verlichting, transport, interieur, industrie, communicatie, consumentengoederen en medische apparatuur.

Uit recent onderzoek (REBAK 2003) is gebleken dat het arrondissement Kortrijk een belangrijke industriële tewerkstellingspool blijft in West-Vlaanderen en Vlaanderen.

Maar tevens blijkt dat de toegevoegde waarde per werknemer in de industrie beduidend lager ligt dan in de rest van Vlaanderen en ook in West-Vlaanderen. Ten dele heeft dit te maken met de vaststelling dat de industriële activiteiten in die sectoren zitten waar de waardecreatie het laagst is. Niet toevallig zijn dit ook die activiteiten die het meest gevoelig zijn voor herlokalisatie naar Oost-Europa en Azië. Uit hetzelfde onderzoek blijkt trouwens dat 61% van de 125 belangrijkste industriële bedrijven in de regio stelt haar activiteiten probleemloos ergens anders te kunnen lokaliseren. Als de streek op lange termijn haar economie verder wil laten ontwikkelen zal er niet eenzijdig op de klassieke productie moeten worden ingezet, maar moet de link worden gelegd met de vormgeving, de stap die in de economische waardeketen vóór de eigenlijke productie komt. Een initiatief in die richting is het samenwerkingsverband 'Designregio Kortrijk' (zie kader).

Competentiepool Product Ontwerpen en Industrieel Design

Omwille van haar specifieke competenties op het vlak van productontwerpen en in-

Designregio Kortrijk

Vijf actoren uit de regio Kortrijk, komende uit de overheid, de bedrijfswereld, het onderwijs en de design, hebben beslist een samenwerkingsverband aan te gaan. De partners uit de overheid zijn de **stad Kortrijk** en de **intercommunale Leiedal**, uit de bedrijfswereld **VOKA**, Kamer voor Handel en Nijverheid, uit het onderwijs de **Hogeschool West-Vlaanderen** (departement PIH) en uit de designwereld, de **stichting Interieur**. Samen vormen ze 'Designregio Kortrijk'^f.

In 'Designregio Kortrijk' wordt een langetermijnstrategie ontwikkeld rond vijf lijnen:

1. Het ontwikkelen van initiatieven die de ondernemingswereld sensibiliseren voor design en productontwikkeling;
2. Het versterken van het onderwijsaanbod inzake vormgeving en productinnovatie;
3. Het verbeteren van de voorbeeldfunctie van de overheid op het gebied van design en vormgeving;
4. Het sensibiliseren van stad en regio op het vlak van design en productontwikkeling;
5. De Kortrijkse regio als innovatieve regio op het gebied van design positioneren met Kortrijk als trekker.

Om de economie op lange termijn verder uit te bouwen, moet de link worden gelegd met de vormgeving – de stap die in de economische waardeketen voor de eigenlijke productie komt.

Industrieel design is HOWEST – departement PIH door Industrie Vlaanderen gevraagd om mede-oprichter te worden van de Vlaamse competentiepool in dat domein. Deze competentiepool zal door Minister Moerman opgericht worden om de Vlaamse industrie

te helpen in het domein van productontwerpen. Via RESOC heeft de regio Kortrijk zich bovendien kandidaat gesteld om deze belangrijke competentiepool te huisvesten, waarbij het internationaal netwerk rond

productdesign van belangrijke spelers in de regio, een belangrijke troef vormt voor de toekomstige competentiepool. Een beslissing hieromtrent wordt in de nabije toekomst verwacht. ■

Samenvatting

Door de steeds toenemende druk van delokalisatie van de productie naar Azië en Oost-Europa worden innovatie, creativiteit en vormgeving bij productontwikkeling van fundamenteel belang. Het departement PIH van de Hogeschool West-Vlaanderen biedt zowel een bachelor- als masteropleiding Industrieel (product)ontwerpen aan met op-

leidingsprogramma's die afgestemd zijn op deze noden van de industrie.

Vanaf september 2006 kunnen de studenten Productontwerpen terecht in een gloednieuw gebouw in Kortrijk. HOWEST investeert bewust in een ruime centrale werkplaats, zodat alle ontwerpideeën resulteren in concrete productrealisaties. Voeling met materialen en productie is immers essentieel voor een goed ontwerp.

- ^a Info
<http://www.howest.be/pih>
- ^b <http://pav.kuleuven-kortrijk.be>
- ^c <http://www.kortrijkontwerp.be>

- ^d Week van het ontwerpen '06 - Kortrijk - 23 juni tot 2 juli 2006
(<http://weekvanhetontwerpen.be>)
- ^e <http://www.kennisvalorisatie.be>
- ^f <http://www.designregio-kortrijk.be>

Provincie
West-Vlaanderen
Door mensen gedreven